

Zwemmen in de cijfers

Notitie kengetallen zwemmen in Nederland

in opdracht van de KNZB

Ester Wisse
Remko van den Dool
Koen Breedveld

© *W.J.H. Mulier Instituut*
's-Hertogenbosch, juli 2008

*W.J.H. Mulier Instituut
Centrum voor sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek*

*Postbus 188
5201 AD 's-Hertogenbosch*

*t 073-6126401
f 073-6126413
e info@mulierinstituut.nl
i www.mulierinstituut.nl*

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
2.	Badwater en zwemmers	7
2.1	Aanbod: aantal zwembaden en hoeveelheid badwater	7
2.2	Vraag: aantal (potentiële) zwemmers	10
3.	Bijdrage zwemverenigingen aan inkomsten en gebruik zwembaden	15
4.	Elementair zwemmen	19
4.1	Aantal kinderen dat afzwemt	19
4.2	Zwemvaardigheid en de rol van zwemverenigingen	21
5.	Aantal jaarlijkse verdrinkingsgevallen	23
6.	Conclusie	27
	Bijlage 1: Zwemmers in Nederland (AVO 2003)	30
	Bijlage 2: Aantal verkochte zwemdiploma's NPZ/NRZ	32
	Bijlage 3: Overledenen naar doodsoorzaak (accidentele verdrinking)	36

1. Inleiding

De KNZB is op zoek naar kengetallen over zwemmen in Nederland. Deze cijfers zijn gewenst om een masterplan accommodaties op te stellen en om de zwembond en haar verenigingen aanrijpingspunten te bieden om hun beleid beter te onderbouwen. De KNZB is op korte termijn vooral op zoek naar cijfers over:

1. Het aantal zwembaden en de hoeveelheid badwater, de regionale spreiding daarvan en de relatie ten opzichte van de omvang van de bevolking en het aantal (potentiële) zwemmers c.q. leden van zwemverenigingen.
2. De relatieve bijdrage van zwemverenigingen aan de inkomsten en het gebruik van zwembaden.
3. Elementair zwemmen (aantal kinderen dat jaarlijks afzwemt, verschillen dienaangaande naar etniciteit, verdeling over afzwemmen via schoolzwemmen / zwemverenigingen en commerciële aanbieders).
4. Het aantal jaarlijkse verdrinkingsgevallen.

Aan het Mulier Instituut is gevraagd om:

- Een inventarisatie te maken van wat er over genoemde onderwerpen door welke partijen is verzameld of binnenkort wordt verzameld;
- De belangrijkste uitkomsten hierover bijeen te plaatsen in een korte notitie.

Voor dit onderzoek heeft het Mulier Instituut een literatuurstudie verricht en verder navraag gedaan bij partijen die over relevante informatie beschikken. Daarnaast zijn secundaire analyses uitgevoerd op bij het MI beschikbare gegevens. Het onderzoek vond plaats in de maanden maart tot en met juni van 2008 en is uitgevoerd door Ester Wisse (literatuurstudie), Remko van den Dool (secundaire analyse) en Koen Breedveld (projectleiding).

In deze notitie wordt verslag gedaan van de bevindingen. In de hoofdstukken 2 tot en met 5 gaan we in op de gegevens die bekend zijn over de vier onderscheiden thema's. In hoofdstuk 6 formuleren we de belangrijkste conclusies en doen we suggesties voor vervolgstappen.

2. Badwater en zwemmers

In dit hoofdstuk volgt een inventarisatie van wat er al gemeten is om antwoord te kunnen geven op de vraag: Wat is het aantal zwembaden en de hoeveelheid badwater, de regionale spreiding daarvan en de relatie ten opzichte van de omvang van de bevolking en het aantal (potentiële) zwemmers c.q. leden van zwemverenigingen? In paragraaf 1.1. wordt een beeld geschetst van wat er door wie is gemeten op het gebied van aanbod van badwater. Vervolgens wordt in 1.2 een inventarisatie gemaakt van onderzoeken die gaan over de vraag naar zwemwater.

2.1 Aanbod: aantal zwembaden en hoeveelheid badwater

1. CBS: Statistiek Zwembaden en Sportaccommodaties

Vraag + resultaten

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) doet sinds 1988 onderzoek onder gemeenten en particuliere exploitanten van zwembaden en sportaccommodaties (de ‘Statistiek Zwembaden en Sportaccommodaties’). Het onderzoek vindt driejaarlijks plaats, voor het laatst in 2006 (gegevens nog niet gerapporteerd). De laatst gerapporteerde gegevens dateren van 2003. In de vragenlijst wordt onder andere gevraagd naar type zwembad (overdekt, openlucht, combi of strand-natuurbad) en oppervlakte van zwemwater. Het aantal bassins wordt in de vragenlijst niet bevraagd. In 2003 telde het CBS 770 zwembaden. Dat aantal is al jaren redelijk vrij stabiel (bij een stijgend sportdeelname cijfer, maar ook bij een ledentalcijfer van de KNZB dat achterblijft bij de bevolkingsomvang!). Deze zwembaden zijn ingedeeld naar type en naar type exploitant (zie tabel). De trend van 1988 tot 2003 is dat het aantal overdekte baden sterk stijgt, en het aantal openlucht baden licht daalt. Het aantal combibaden blijft redelijk stabiel. De privatisering van gemeentelijke baden zet zich alsmaar voort.

Tabel 2.1 Aantal zwembaden naar type en type exploitant, 1988-2006

	1988	1991	1994	1997	2000	2003	2006
Type zwembad							
Overdekt zwembad	283	299	330	325	320	340	
Openluchtzwembad	334	290	260	245	265	250	
Combibad	136	117	105	140	155	150	
Strand/ natuurbad	33	24	25	20	20	30	
Totaal zwembaden	786	730	720	730	760	770	
Type exploitant	(in %)						
Gemeente	64	61	55	45	42	36	
Particulier	36	39	45	55	58	64	

Bron: CBS (SZS'88-'06)

Verder informeert het CBS in het onderzoek naar:

- Bezoekcijfers (zie hiervoor hoofdstuk 3);
- De oppervlakte van het zwemwater (in m², onderverdeeld in overdekte bassins, openluchtbasins, en ‘natuurlijk’ zwemwater);
- De aanwezige voorzieningen;

- De werkgelegenheid, kosten en baten (alleen van de privaat beheerde zwemaccommodaties).

Uitsplitsingen naar provincies of stedelijkheidsmaat kunnen echter door het CBS niet gemaakt worden.

Beschikbaarheid van gegevens + toekomstig onderzoek

Het CBS rapporteert over de uitkomsten van het onderzoek Statistiek Zwembaden en Sportaccommodaties in de Rapportages Sport van het Sociaal en Cultureel Planbureau (zie www.rapportage-sport.nl) en via de online databank van het CBS, StatLine. Gegevens omtrent type zwembad en type exploitant over 2000 staan in de Rapportage Sport 2003 en gegevens over 2003 staan in de Rapportage Sport 2006. Nieuwe gegevens, over 2006, komen medio 2008 beschikbaar en zullen worden gepubliceerd in de Rapportage Sport 2008 die in december 2008 verschijnt.¹

2. NRIT: Zwembaden in Nederland 2002.

Vraag + resultaten

In dit onderzoek, dat in opdracht van de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG, voorheen LC Nederlands instituut voor lokale Sport en Recreatie) werd uitgevoerd, is een inventarisatie en analyse gemaakt van de zwembad- en kinddichtheid van Nederland.

Volgens het onderzoek telde Nederland in 2002 1.593 zwembaden. Dit getal is gebaseerd op de Nederlandse Sport Almanak aangevuld met zwembaden van aqualiteit.com, zwembaden uit een adressenbestand van LC (nu VSG) en zwembaden die gevonden zijn op internetsites van provinciale en gemeentelijke overheden. Ook zwembaden op campings, hotels en bungalowparken zijn meegeteld. Het NRIT telde 650 gemeentelijke zwembaden, 140 gemeentelijke/particuliere zwembaden en 800 particuliere zwembaden². 808 zwembaden waren openbaar toegankelijk. Dat getal wijkt dus niet sterk af van de 770 openbare zwembaden die het CBS in 2003 telde.

Gekeken is ook naar het aantal zwembaden per provincie en de verhouding zwembaden – inwonertal. Noord Brabant, Gelderland, Zuid en Noord Holland hebben het grootste aanbod van zwembaden. Flevoland, Utrecht, Zeeland en Groningen kennen een kleiner aanbod. Afgezet tegen de inwonertallen echter, kennen Zeeland en Brabant een oververtegenwoordiging van zwembaden. Hierin is echter niet de capaciteit en omvang van de zwembaden meegenomen.

¹ Contactpersoon Statistiek Zwembaden en Sportaccommodaties bij CBS: Rob Goossens (rgss@cbs.nl, 070-337.5605).

² Verder zijn ook andere indelingen te maken naar 2 verschillende typeringen: Type I: typering naar soort: openlucht, overdekt en combi. Daarbinnen de onderverdeling in niet verwarmd, verwarmd en deels verwarmd. type II: typering naar aard van hoofdactiviteit met een onderscheid in solitaire zwembaden en zwembaden als onderdeel van attractiepark, als onderdeel van hotel, als onderdeel van een bungalowpark/camping, als onderdeel van een sportpark/complex en als onderdeel van een wellnesscentre. Verdelingen zijn te vinden in het onderzoeksrapport.

Binnen het aantal zwembaden is verder gekeken naar het aantal bassins en hun beschikbaarheid voor instructie. 44% van het aantal bassins (n = 3.554) bleek geschikt te zijn voor les en instructiezwemmen. Hiervan wordt 77% ook daadwerkelijk gebruikt voor les en instructiezwemmen. Ruim 350 bassins die wel beschikbaar en geschikt zijn, worden op dit moment niet gebruikt voor diploma/leszwemmen. Deze wel geschikte, maar niet gebruikte baden liggen vooral in Noord-Brabant en Gelderland. In verhouding tot de bevolkingsdichtheid kampen Flevoland, Utrecht en Zuid-Holland met een capaciteitstekort. De oplossing hiervan ligt volgens de onderzoekers niet zozeer in de bouw van compleet nieuwe zwembaden, maar meer in een betere benutting van het bestaande aanbod.

Beschikbaarheid van gegevens + toekomstig onderzoek

Rapportage van het onderzoek is te downloaden vanaf de site van VSG:

http://www.sportengemeenten.nl/bibliotheek/bibliotheek_start.asp?id=Zwembaden%20in%20Nederland%202002%20en%20verder...&i_id=zwembaden%20-%20Zwembaden%20in%20Nederland%202002

Ruwe data van het onderzoek zijn ook te verkrijgen in overleg met VSG³. Het onderzoek is later niet meer herhaald. Wel heeft VSG recent een aantal vragen overgenomen in een eigen, kleinschaliger onderzoek in 2007 (zie verderop).

3. *Flikweert Leisure Consultants: Nationaal Zwembad Onderzoek 2000*

Vraag + resultaten

Het Nationale Zwembad Onderzoek (NZO) had als doel om de stand van zaken en trends voor Nederlandse zwembaden in kaart te brengen. De laatstverschenen editie 2002 is het vervolg op eerdere uitgaven in 1997 en 2000. Het rapport van 2000 omvat een zestal hoofdstukken die elk een aandachtsveld uit de bedrijfsvoering van zwembaden belicht en uitdiept. Module 0 (Inleiding en verantwoording) en module 2 (Accommodatie en activiteiten) gaan in op het aantal zwembaden en beschikbaar badwater. Het is gebaseerd op een vragenlijst afgenomen bij een steekproef van 139 zwembaden. Hierin zijn opgenomen overdekte, openlucht en combi-zwembaden. Het onderzoek geeft verder weinig additionele informatie en is door haar kleine steekproef en onduidelijke manier van methodebeschrijving weinig betrouwbaar. Bovendien is het niet recent, daar de daadwerkelijke afname van vragenlijsten al in 1997 plaats vond.

Beschikbaarheid van gegevens + toekomstig onderzoek

NZO 2000 is op te vragen bij de bibliotheek van Mulier Instituut. Een digitale versie is niet beschikbaar. Flikweert Leisure Consultants bestaat nu niet meer. Het NZO 2002 is nog te leen in de bibliotheek van de NHTV in Breda.

³ Contactpersoon VSG : André de Jeu, adjunct-directeur

4. VSG: 10 punten plan zwemvaardigheid 2007

Vraag + resultaten

De Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) wil door middel van een 10-puntenplan zwemvaardigheid in Nederland op een positieve en effectieve wijze opnieuw onder de aandacht brengen. Dit doet ze door aanwezige kennis en ervaring te verzamelen, te beoordelen en voor iedereen beschikbaar te stellen. Het project loopt in 2007 en 2008. In het kader van het 10-puntenplan verbetering zwemvaardigheid heeft VSG eind 2007 vragenlijsten gestuurd naar alle zwemgelegenheden in Nederland. Het aantal zwembaden in Nederland baseert VSG op het onderzoek van NRIT uit 2002, aangevuld met zwembaden vanuit een lijst van RECRON (totale $n=1.695$). Omdat in beide lijsten overlappingsen zaten en ook zwembaden die niet openbaar toegankelijk waren, is uiteindelijk een vragenlijst gestuurd naar 847 zwembaden. In deze vragenlijst is onder andere gevraagd naar algemene gegevens en gegevens over exploitatie, voorzieningen en zwemvaardigheid (particulier en schoolzwemmen). De respons op deze vragenlijst was 17% ($n=144$). In de vragenlijst wordt ook gevraagd naar het totaal aantal bassins van de zwembaden en de totale oppervlakte in m^2 . Verder is ook een vragenlijst uitgegaan naar alle gemeenten in Nederland, de respons hierop was 23% ($n=103$). Hierin werd onder andere gevraagd naar het aantal zwembaden (met de exploitatievorm) in de gemeente.

Beschikbaarheid van gegevens + toekomstig onderzoek

De resultaten van deze vragenlijst zijn nog niet uitgebreid geanalyseerd. De ruwe data zijn op te vragen bij de VSG. De respons is te klein om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over regionale spreiding van zwembaden.

2.2 Vraag: aantal (potentiële) zwemmers

1. NRIT, zwembaden in Nederland, 2002

Vraag + resultaten

De ratio (het aantal zwembaden voor het aantal inwoners per vierkante kilometer) is in dit onderzoek berekend. Dit kengetal geeft per provincie weer wat het gemiddelde aantal zwembaden is waar het aantal inwoners per km^2 (bevolkingsdichtheid van de provincie) gebruik van kan maken. Voor heel Nederland ligt de gemiddelde ratio op 0,35. Voor Gelderland, de provincie met de hoogst gemeten ratio, werd 0,68 berekend. Dit betekent dat in Gelderland de 377 inwoners per km^2 gemiddeld 0,68 zwembaden binnen die km^2 ter beschikking hebben. Criteria voor een ideale ratio ontbreken, maar moet in verhouding tot ratio's van andere voorzieningen (zoals scholen en verzorgingstehuizen) liggen tussen 0,35 en 0,62. Flevoland, Utrecht en Zuid Holland blijven hier op achter. In deze ratio is echter alleen het aantal zwembaden opgenomen, dit getal zegt niets over het aantal beschikbare vierkante meters "zwembaar" badwater per inwoner per km^2 . Wel is gekeken naar beschikbaar badwater voor instructie, diploma en/of schoolzwemmen. Als dit afgezet wordt tegen het aantal kinderen in de verschillende provincies, dan kampen Flevoland, Utrecht, Zuid en Noord Holland met een ondercapaciteit.

Beschikbaarheid van gegevens + toekomstig onderzoek

Naast de opsplitsing naar provincie kan met deze data eventueel per gemeente of zelfs per buurt/wijk of zwembad niveau inzicht verkregen worden in de verhouding geschikt zwemwater en kinddichtheid. Dit is nog niet gedaan. In dit onderzoek zijn het aantal leden van een zwemvereniging of het gebruik van zwemwater door zwemverenigingen niet gemeten. NRIT heeft geen plannen voor verder onderzoek.

2. SCP Aanvullend Voorzieningen Onderzoek (AVO) 2003

Het AVO is een groot bevolkingsonderzoek onder 13.000 burgers waarin ook veel vragen worden gesteld over de sportdeelname, waaronder zwemmen (zie <http://www.scp.nl/miss/AVO.shtml>). Alle gezinsleden vanaf 6 jaar worden voor het onderzoek ondervraagd. Uit het AVO kan gehaald worden wie (in % van de hele bevolking) in 2003 de laatste 12 maanden heeft gezwommen, wie minimaal 12 weken per jaar zwemt, wie minimaal 40 weken per jaar zwemt, wie lid is van een zwemclub en wie traint voor wedstrijden of aan wedstrijden doet. Binnen deze variabelen kan een verdeling gemaakt worden naar onder andere geslacht, leeftijd, etniciteit, onderwijsniveau, inkomensniveau, stedelijkheid en provincie. De absolute aantallen van deze verdelingen in de totale bevolking zijn weer te geven, zodat absolute aantallen zwemmers eenvoudig berekend kunnen worden (zie bijlage 1 voor volledige tabel).

Tabel 2.2 Zwemmers in Nederland 2003

	Verdeling (%)	Verdeling (x1000)	% van de bevolking				
			Afgelopen 12 maanden gezwommen	Zwemt minimaal 12 weken per jaar	Zwemt minimaal 40 weken per jaar	Lid zwemclub*	Traint of doet wedstrijden
2003	100	15.169	31,7	11,2	4,0	3,5	2,4
Geslacht							
Man	50	7.535	28,0	9,0	3,1	3,1	2,3
Vrouw	50	7.634	35,5	13,3	4,9	3,9	2,4
Leeftijd							
6-11 jaar	8	1.236	61,1	35,2	13,6	16,5	12,3
12-17	8	1.228	47,8	14,5	4,2	7,5	5,9
18-24	9	1.378	39,3	7,9	2,1	1,8	1,1
25-34	16	2.407	34,0	9,0	2,6	2,0	1,3
35-44	17	2.642	36,5	9,9	3,5	2,1	1,4
45-59	23	3.414	23,3	9,0	3,1	1,8	1,1
60-plus	19	2.863	12,3	6,5	3,2	1,6	0,4

Bron: SCP Aanvullend Voorzieningen Onderzoek 2003, bevolking zes jaar en ouder

*Noot: In AVO 2003 is het lid zijn van een zwemclub door de respondenten vermoedelijk zeer ruim opgevat (waarschijnlijk is het zwemmen in welke groepsvorm dan ook meegerekend als zijnde lid van een zwemclub)⁴

Opvallend aan de uitkomsten is dat vrouwen aangeven meer te zwemmen dan mannen. Verder zwemmen jongeren meer dan ouderen. De hoge percentages in de leeftijdsgroep 6-11 worden uiteraard deels verklaard door het feit dat dit de leeftijd is waarop bijna alle kinderen (nog) op zwemles zitten. Daarna is het percentage zwemmers, zeker voor de meer fanatiekere onder hen, over alle leeftijdsgroepen vrij stabiel. Verder is te zien dat het percentage van de Turkse en Marokkaanse bevolkingsgroepen dat 40 weken per jaar zwemt niet onder doet voor de Nederlandse bevolking (zie bijlage 1). Wanneer we kijken naar de verdeling over de provincies zijn de verschillen in zwemdeelname deels afhankelijk van naar welke variabele we kijken. Qua stedelijkheidsmaat steken de matig stedelijke gebieden er positief uit wat betreft zwemdeelname variabelen. Verder zijn er eerder opvallende overeenkomsten dan grote verschillen te constateren in de zwemdeelname. Gemiddeld genomen kunnen we stellen dat in alle provincies ongeveer evenveel gezwommen wordt.

⁴ Hierdoor valt het absolute aantal leden van een zwemclub in AVO (530.915) 2,5 keer zo hoog uit als het aantal leden van de zwem- en duiksportverenigingen, aangesloten bij de kamer van koophandel, gemeten door het CBS (Statistiek Sportorganisaties) in 2003 (206.000). NOC*NSF telde in 2003 ongeveer 150.000 KNZB leden, 19.000 NOB leden (duik- en onderwatersportverenigingen), 29.000 KNRDB leden (reddingsbrigades) en 21.000 (NCS afdeling zwemmen en waterpolo) leden. Meer recentere gegevens geven vergelijkbare aantallen. De optelsom van deze ledenaantallen komt iets hoger uit dan de gegevens vanuit het CBS, omdat bij het CBS geen reddingsbrigades zijn meegeteld, maar wel kleinere duikverenigingen die niet bij de NOB zijn aangesloten.

Beschikbaarheid van gegevens + toekomstig onderzoek

Over het AVO 2003 is (beknopt) gerapporteerd in de Rapportage Sport 2006 (Breedveld e.a.). Aanvullende analyses, door het Mulier Instituut, zijn opgenomen in bijlage 1. Dezelfde vragen worden herhaald in het AVO 2007. Gegevens hiervan komen in het najaar van 2008 beschikbaar. Hierop kan weer eenzelfde (of een uitgebreidere) analyse gedaan worden.

3. Overige onderzoeken

Er zijn meerdere sportdeelname onderzoeken die mogelijk relevant zijn. We noemen hier de vier belangrijkste.

Vraag + resultaten

In het (eenmalige) **Nationaal Sport Onderzoek (NSO)** van 2005 is gevraagd naar sportdeelname en motieven voor sportdeelname. Hierbij is gebruik gemaakt van de Richtlijn Sportdeelname Onderzoek (RSO). De respondenten van dit onderzoek hebben aangegeven of ze de afgelopen 12 maanden aan zwemmen of waterpolo deden. In dit onderzoek gaf 11% van de respondenten aan te zwemmen, 0% doet aan waterpolo. (Waarschijnlijk hebben wel een aantal respondenten aangegeven aan waterpolo te doen, maar deze groep respondenten was te klein om in procenten uit te kunnen drukken). Omdat de groep respondenten (2262) veel kleiner is dan in AVO en bovendien een smallere leeftijdspreiding (bevolking vanaf 15 jaar) kent, geeft dit onderzoek niet meer mogelijkheden om regionale uitsplitsingen te maken dan het AVO. Wel is er meer informatie beschikbaar over motieven om te sporten, waaronder zwemmen.

Een project dat vergelijkbaar is met het NSO is de **Sportersmonitor** van NOC*NSF en het Mulier Instituut. In 2005/2006 zijn hiertoe aan 800 sporters van 25 jaar en ouder gedetailleerde vragen voorgelegd over hun sportgedrag in heden en verleden. NOC*NSF en het Mulier Instituut zijn van plan om dit onderzoek najaar 2008 te herhalen, op een grotere schaal (meer respondenten) waarbij dit maal ook de sporters van 6-24 jaar worden bevestigd.

In het **Ongevallen en Bewegen in Nederland (OBiN)** onderzoek (een continu uitgevoerde enquête naar letsels door ongevallen, sportparticipatie en bewegen in Nederland) wordt ook gevraagd naar de zwem en waterpolo deelname van de respondenten. Het aantal respondenten was in 2007 ruim 23.000 (respondenten vanaf 12 jaar, kinderen onder de 11 worden bevestigd via de ouders). Uit de gegevens van zowel 2006 als 2007 blijkt dat 21% van de respondenten aangeeft de laatste 12 maanden te hebben gezwommen (2% geeft aan te zwemmen in clubverband). De aantallen voor waterpolo zijn zo klein, dat ze niet in percentages uit te drukken zijn. Opvallend is dat de percentages van respondenten die aangeven de afgelopen 12 maanden te hebben gezwommen uit OBiN lager uitvallen dan in AVO (21% tegenover 32%). Dit is wellicht te verklaren door de andere leeftijdscategorie die wordt gehanteerd (OBiN van vanaf 0 jaar, AVO vanaf 6 jaar). Omdat in AVO geen hele jonge kinderen worden meegenomen, geven deze gegevens een beter beeld. Vanwege de grote aantallen biedt dit onderzoek nog veel mogelijkheden tot regionale verbijzonderingen.

Tot slot heeft ook het **Nationale Zwembad Onderzoek** van Flikweert Leisure Consultants (2000) gemeten wie een regelmatige zwemmer is. Door middel van een consumenten onderzoek onder aselechte steekproef van 200 mensen van 18 jaar en ouder bleek dat 6% van de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder tot de zeer regelmatige zwemmer behoort en meerdere keren per week gaat zwemmen. 12% zwemt ongeveer 1 keer per week, 13% 1 keer per maand, 33% een enkele keer per jaar en 36% bijna nooit. Onder de frequente zwemmers (1 of meerdere keren per week) zitten verhoudingsgewijs veel vijftigplussers. Onder incidentele

zwemmers vinden ze vaak jong volwassenen. In het rapport zijn ook de motieven opgenomen waarom mensen een zwembad bezoeken. 1,5% doet dit voor de vereniging/wedstrijden, 2,0 % voor de zwemles en 0,5% voor het schoolzwemmen. Omdat het echter een zeer kleine en waarschijnlijk niet goed verdeelde steekproef betreft, kan aan deze uitkomsten weinig waarde worden gehecht.

Beschikbaarheid van gegevens + toekomstig onderzoek

De ruwe data bestanden van het AVO, NSO, de Sportersmonitor en OBiN zijn op te vragen via het Mulier Instituut. AVO en OBiN bieden nog goede mogelijkheden om nadere uitsplitsingen te doen (naar regio), de aankomende Sportersmonitor om meer te weten te komen over het zwemmen.

3. Bijdrage zwemverenigingen aan inkomsten en gebruik zwembaden

In dit hoofdstuk wordt een inventarisatie gegeven van wat er gemeten is om antwoord te kunnen krijgen op de volgende vraag: Wat is de relatieve bijdrage van zwemverenigingen aan de inkomsten en het gebruik van zwembaden? Rechtstreeks is dit tot nu toe in geen enkel onderzoek gemeten, maar via verschillende omwegen kunnen we wel tot een benadering van het antwoord op deze vraag komen.

Vraag + resultaten

In het driejaarlijkse onderzoek naar gemeenten en particuliere exploitanten van zwembaden en sportaccommodaties (de ‘Statistiek Zwembaden en Sportaccommodaties’) van het CBS wordt gevraagd naar het aantal bezoekers van het zwembad (x1000) verdeeld over particulier bezoek, schoolzwemmen en zwemverenigingen.

Tabel 3.1 Bezoeken zwembaden verdeeld over schoolzwemmen, vereniging en particulier

	% van totaal bezoeken						absolute aantallen (x1000)		
	1991	1994	1997	2000	2003	2006	2000	2003	2006
Totaal bezoekers	100	100	100	100	100		87.000	93.000	
Schoolzwemmen	15	14	13	13	12		13.050	11.160	
Verenigingsport	13	13	14	15	14		11.310	13.020	
Recreatief	72	73	73	72	74		62.640	68.820	

bron: CBS SZS 1988-2006

Te lezen valt dat zwemverenigingen jaarlijks zo'n 14% van de zwembadbezoeken genereren. Dit percentage komt overeen met bevindingen uit het Nationaal Zwembad Onderzoek uit 2000. Volgens opgaven van de zwembaden hebben we het dan over ruim 13 miljoen bezoeken (ofwel, 63 bezoeken per zwemverenigingslid⁵).

De gezamenlijke baten van de zwembaden in Nederland die gebruikt worden door zwemverenigingen waren in 2003 ongeveer 370 miljoen euro⁶. Wanneer de baten van de zwembaden vanuit de verenigingen in verhouding staan tot het aantal bezoeken vanuit de verenigingen betekent dit dat de zwemverenigingen in totaal voor ongeveer 51.8 miljoen euro

⁵ Uitgaande van 206.000 leden bij de 1150 bij de kamer van koophandel geregistreerde zwem en duik verenigingen, CBS SO 2003.

⁶ De gezamenlijke inkomsten van de particuliere zwembaden bedragen 370 miljoen euro. De particuliere baden maken 64% uit van het totaal aantal zwembaden. Er van uit gaande dat de gemeentelijke zwembaden ongeveer evenveel inkomsten hebben als de particuliere baden geeft dit een totaal inkomen van 578 miljoen voor alle zwembaden in Nederland. Echter niet alle 770 zwembaden worden gebruikt door verenigingen, zij maken vooral gebruik van overdekte en combibaden (Rapportage Sport, p.153). Het aantal combi- en overdekte baden bedraagt 64% van het totaal. Dit houdt in dat de zwembaden waar verenigingen gebruik van maken gezamenlijk ongeveer 370 miljoen euro aan inkomsten hebben.

bijdragen aan de inkomsten van zwembaden. Per vereniging⁷ betekent dit een bijdrage van 45.000 euro. In deze berekening is echter uitgegaan van de totale baten van zwembaden. Wanneer we uitgaan van de totale baten van zwembaden na aftrek van subsidies en bijdragen, blijkt dat per vereniging gemiddeld 29.000 euro wordt bijgedragen aan de inkomsten van zwembaden.⁸

Dit getal komt redelijk overeen met de 32.000 euro die de zwemverenigingen in de Verenigingsmonitor⁹ zeggen kwijt te zijn aan accommodatie. Uit eigen onderzoek van de KNZB blijkt bij een steekproef van 93 zwemverenigingen dat zij gemiddeld 23.000 euro aan de huur van badwater kwijt zijn. In deze steekproef is echter het aantal kleine verenigingen oververtegenwoordigd, waardoor de kosten aan huur van badwater bij een gemiddelde vereniging vermoedelijk wat hoger zijn. Uit het onderzoek Sportorganisaties van het CBS blijkt dat dit bedrag dat zwem en duikverenigingen aan huisvesting kwijt zijn wat lager ligt, gemiddeld 16.000 euro per vereniging. In het laatste onderzoek zijn echter relatief veel kleine duikverenigingen opgenomen die weinig of geen kosten hebben aan accommodatie waardoor ook hier het gemiddelde naar beneden wordt getrokken.

Hoewel de bovenstaande bedragen, door verschillen in samenstelling van de groep verenigingen waarover uitspraak gedaan wordt, niet helemaal overeen komen, kan met redelijke zekerheid gesteld worden dat het bedrag dat zwemverenigingen gemiddeld kwijt zijn aan de huur van accommodatie tussen de 20.000 en 30.000 euro ligt. Gemiddeld wordt 55% van de totale uitgaven van de duik en zwemverenigingen in het onderzoek Sportorganisaties van het CBS aangewend voor huisvesting. De zwemverenigingen in de Verenigingsmonitor zijn gemiddeld 60% van hun totale kosten kwijt aan accommodatie (huur, onderhoud en schoonmaak). Ook uit gegevens van een onderzoek naar dienstverlening uit 2004 van de KNZB zelf, bleek dat zwemverenigingen gemiddeld 50% van haar totale begroting kwijt zijn aan badhuur. Opvallend is dat deze percentages beduidend hoger liggen dan bij sportverenigingen in het algemeen. In het onderzoek Sportorganisaties van het CBS zijn de sportverenigingen samen gemiddeld slechts 22% van hun totale lasten kwijt aan accommodatie. Zwemverenigingen liggen hier dus ruim boven (zie tabel 3.2 voor een vergelijking met andere sportverenigingen).

⁷ Uitgaande van de 1150 bij de kamer van koophandel geregistreerde zwem- en duikverenigingen.

⁸ Totale baten van zwembaden na aftrek van subsidies en bijdragen is 238 miljoen. Er van uit gaande dat 14% van deze baten geleverd worden door de verenigen en het aantal verenigingen 1150 is, komt dit neer op een bedrag van 29.000 euro per vereniging.

⁹ De Verenigingsmonitor is een jaarlijks onderzoek vanuit het Mulier Instituut onder een representatief panel van sportverenigingen in Nederland. In de laatst verschenen Verenigingsmonitor van 2006 zitten 18 zwemverenigingen waarvan 10 verenigingen de vraag hebben ingevuld over kosten en baten. Gemiddeld zijn deze 10 verenigingen 32.000 euro kwijt aan accommodatie huur. (range van 3.900 tot 97.139). De zwemverenigingen in de Verenigingsmonitor zijn echter niet per definitie representatief voor de Nederlandse zwemvereniging, waardoor deze bedragen en percentages slechts een indicatie vormen.

Tabel 3.2 Baten en lasten sportverenigingen

	Aantal sportclubs	Baten (mln euro)	Contributie (% van baten)	Lasten (mln euro)	Huisvesting (% van lasten)
Totaal	26880	953	48	919	22
Zwem- en duiksport	1150	33	73	32	55
Kracht- en vechtsport	1150	18	82	17	31
Individuele zaalsport	3120	62	72	60	34
Team zaalsport	3020	51	57	50	36
Overige binnensport	4240	34	63	32	30
Atletiek	220	13	60	113	19
Golf	240	83	75	78	24
Hengelsport	1070	10	83	9	7
Paardensport	1610	28	53	27	16
Tennis	1810	148	58	142	20
Veldsport (excl. voetbal)	1600	104	42	101	21
Veldvoetbal	2800	302	24	295	15
Wielersport	740	7	40	7	5
Overige buitensport	4100	60	46	56	17

Bron: CBS, SO 2003

Wanneer we de lasten aan badhuur afzetten tegen de contributie gelden zien we dat bij de zwem- en duikverenigingen uit het onderzoek Sportorganisaties van het CBS 74% van de contributie en entree gelden voor huisvesting wordt aangewend. Uit gegevens van de KNZB blijkt dit ook rond de 75% te liggen. Ook dit percentage ligt ruim boven het percentage van sportverenigingen in het algemeen. Bij alle sportverenigingen samen, uit het onderzoek Sportorganisaties van het CBS (2003), gaat gemiddeld 44% van de contributie op aan huisvesting.

Beschikbaarheid van gegevens + toekomstig onderzoek

Het CBS rapporteert over de uitkomsten van de Statistiek Zwembaden en Sportaccommodaties en het onderzoek Sportorganisaties van 2003 in de Rapportage Sport 2006 van het Sociaal en Cultureel Planbureau (zie www.rapportage-sport.nl) en via de online databank van het CBS, StatLine. Nieuwe gegevens, over 2006, komen medio 2008 beschikbaar en zullen worden gepubliceerd in de Rapportage Sport 2008 die in december 2008 verschijnt.¹⁰ De rapportage van de Verenigingsmonitor verschijnt sinds 2003 elk jaar en is op te vragen via het Mulier Instituut. De rapportage van de monitor van 2007 verschijnt eind juli 2008. Uitkomsten van interne onderzoeken bij de KNZB zijn te verkrijgen via de opdrachtgevers van dit rapport.

¹⁰ Contactpersoon Statistiek Zwembaden en Sportaccommodaties en het onderzoek Sportorganisaties bij CBS: Rob Goossens (rgss@cbs.nl, 070-337.5605).

Conclusie:

Uit onderzoeken van het CBS, het Mulier Instituut en de KNZB blijkt dat 55-60% van de totale uitgaven van zwemverenigingen gebruikt wordt voor accommodatie huur (badwater). Afgezet tegen de inkomsten vanuit contributie en lesgelden is dit zelfs 75%. Gemiddeld genomen ligt het bedrag dat zwemverenigingen kwijt zijn aan badhuur tussen de 20.000 en 30.000 euro.

Alhoewel bedragen en percentages uit de bovenstaande bronnen iets van elkaar verschillen, kan met zekerheid gesteld worden dat zwemverenigingen in vergelijking met gemiddelde sportverenigingen een beduidend groter aandeel van hun totale inkomsten en contributie gelden kwijt zijn aan de huur van accommodatie. Het rechtstreekse antwoord op de vraag: “Wat is de relatieve bijdrage van zwemverenigingen aan de inkomsten en het gebruik van zwembaden?”, kan hiermee echter nog niet worden gegeven.

4. Elementair zwemmen

In dit hoofdstuk wordt geïnventariseerd wat er bekend is over het aantal kinderen dat jaarlijks afzwemt en verschillen dienaangaande etniciteit en de verdeling over afzwemmen via schoolzwemmen/zwemverenigingen en commerciële aanbieders. In paragraaf 4.1 wordt ingegaan op het aantal kinderen dat jaarlijks afzwemt en de verdeling hierbinnen aangaande etniciteit. In paragraaf 4.2 wordt besproken wat er bekend is over de verdeling naar schoolzwemmen, zwemverenigingen en commerciële aanbieders.

4.1 Aantal kinderen dat afzwemt

1. NPZ / NRZ

Vraag + resultaten

Het Nationaal Platform Zwembaden/ de Nationale Raad Zwemdiploma's kent twee vormen van registratie waaruit valt op te maken hoeveel kinderen er jaarlijks afzwemmen. De eerste manier is de registratie vanuit de examen resultaten formulieren die vanuit de zwembaden, zwemverenigingen en zwemscholen aan NPZ/NRZ gestuurd behoren te worden na afloop van elk zwemexamen. De tweede vorm van registratie zijn de aantallen verkochte zwemdiploma's.

Beide manieren van registratie geven geen volledig betrouwbaar beeld. De gegevens uit de examen resultaten formulieren geven een zware onderschatting, omdat lang niet alle zwembaden, zwemscholen en zwemverenigingen de examen resultaten formulieren terugsturen en er bovendien ook "niet geregistreerde" examens plaats vinden. De verkoopaantallen daarentegen geven een lichte overschatting. Het aantal verkochte diploma's ligt hoger dan het aantal kinderen dat jaarlijks een diploma haalt. Dit komt omdat niet alle verkochte diploma's ook daadwerkelijk uitgegeven worden en er ook diploma's verkocht worden die bestemd zijn voor volwassenen. De verkoopaantallen geven volgens NPZ/ NRZ echter het beste beeld, omdat de verwachting is dat bijna alle diploma's die besteld worden, uitgegeven worden en het aantal diploma's dat aan volwassenen uitgegeven wordt te verwaarlozen is.

Tabel 4.1 Cijfers Zwem-ABC verstrekte diploma's

Diploma	2003	2004	2005	2006	2007
A	201.069	203.814	199.623	202.886	200.767
B	170.602	171.504	174.323	168.340	179.355
C	91.675	89.298	85.202	83.768	90.301
totaal	463.346	464.616	459.148	454.994	470.423

Bron: NPZ/NRZ

Noot: Diploma's verkocht aan het buitenland zijn niet in deze cijfers opgenomen

Om een beeld te krijgen van het percentage kinderen dat afzwemt, kunnen de verkoopaantallen afgezet worden tegen het aantal levend geborenen per jaar en de aantallen van leeftijdscohorten uit bevolkingsgegevens van het CBS:

Tabel 4.2 Aantal levend geboren per jaar (1996-2007)

1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
192.443	199.408	200.445	206.619	202.603	202.083	200.297	194.007	187.910	185.057	180.882

Bron: CBS StatLine

Tabel 4.3 Verdeling bevolking over leeftijdsgroepen (absolute aantallen)

jaar	totaal	4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar	8 jaar	9 jaar	10 jaar	11 jaar	12 jaar
2007	16357.992	201.441	203.070	206.442	201.728	200.332	194.425	193.053	193.557	199.162

Bron: CBS StatLine

Wanneer we kijken naar de gemiddelde absolute aantallen van 5-6-7 jarigen (leeftijd waarop kinderen over het algemeen het A-diploma halen) in de bevolking afgezet tegen het aantal verkochte diploma's, zien we slechts een klein verschil. In 2007 was het gemiddeld aantal kinderen in deze leeftijdsgroep 203.651 per geboortjaar. Dit afgezet tegen het aantal uitgegeven A-diploma's in 2007 (200.767) geeft aan dat ongeveer 3.000 kinderen geen diploma halen. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het met het aantal behaalde A- diploma's, nog helemaal niet zo slecht gesteld is. Het aantal werkelijk uitgegeven zwemdiploma's aan kinderen in Nederland ligt echter onder deze verkoopaantallen, waardoor het aantal kinderen dat geen diploma haalt waarschijnlijk groter is. Bovendien zijn de verschillen tussen het gemiddeld aantal kinderen in een leeftijdsgroep en het aantal uitgegeven B- en zeker de C-diploma's aanzienlijk groter.

Beschikbaarheid van gegevens + toekomstig onderzoek

NPZ/ NRZ registreert niet wie de diploma's halen, waardoor verdelingen naar leeftijd en etniciteit niet te maken zijn. Zwembaden zelf registreren wel namen en geboortedata van kinderen die afzwemmen, maar dit wordt niet centraal verzameld. Ook is NPZ/ NRZ niet de enige (maar wel de grootste) instantie die in Nederland zwemvaardigheidsdiploma's uitdeeft, waardoor deze aantallen geen volledig beeld geven.

2. SCP aanvullend voorzieningen onderzoek 2003

Vraag + resultaten

In het AVO (2003 én 2007) is ook gevraagd naar zwemvaardigheid onder kinderen. In 2003 had 98% van de 12-jarigen een zwemdiploma A, waarvan 83% ook nog B en 35% ook nog C. Deze percentages voor A en B komen overeen met de gegevens van NPZ/ NRZ afgezet tegen het aantal kinderen. Voor C ligt het percentage in AVO iets lager. Dit is waarschijnlijk te verklaren door het feit dat relatief meer C-diploma's uitgegeven worden aan volwassenen.

Uit AVO blijkt verder dat 88% van de autochtone 6-15 jarigen minimaal een A-diploma had tegenover 66% van de allochtone jongeren in dezelfde leeftijd. Allochtone jongeren halen minder diploma's, en vaker op latere leeftijd, dan autochtone kinderen (Breedveld et al. 2006). Hetzelfde geldt voor gezinnen in lagere inkomens.

Beschikbaarheid van gegevens + toekomstig onderzoek

Gegevens over 2007 komen medio 2008 beschikbaar en zullen in december 2008 verschijnen in de Rapportage Sport 2008.

4.2 Zwemvaardigheid en de rol van zwemverenigingen

Het AVO 2003 meet of respondenten hun diploma behaald hebben via het schoolzwemmen of via particuliere zwemles. De zwemvereniging wordt hier niet apart genoemd. In eerdere versies van het AVO is deze vraag ook niet gesteld. In 2003 had 12% van de kinderen met een zwemdiploma dit diploma (bijna geheel) behaald via schoolzwemmen, 81% via zwemlessen die georganiseerd worden door zwembaden en – instructeurs en 7% behaalde hun zwemdiploma via een combinatie van leerwegen. Voor allochtone kinderen is de betekenis van schoolzwemmen voor het behalen van hun diploma aanmerkelijk groter dan voor autochtone kinderen. 29% van de allochtone kinderen met een zwemdiploma heeft dit (grotendeels) behaald via schoolzwemmen, tegenover 11% van de autochtone kinderen. Het zelfde geldt voor kinderen uit gezinnen met lagere inkomsten en in verstedelijkte gebieden. In het AVO is er niet gevraagd naar behaalde diploma's via zwemverenigingen.

Enkele grote gemeenten waar schoolzwemmen nog gemeentebreed georganiseerd wordt (onder andere Amsterdam, Rotterdam en Den Haag) registreren in- en uitstroomgegevens van het schoolzwemmen. Aan de hand hiervan kan men zien hoeveel en soms welke kinderen hun diploma's halen bij het schoolzwemmen. Omdat dit echter niet consequent door alle gemeenten hetzelfde gedaan wordt en landelijke gegevens niet voorhanden zijn, kunnen hiervan geen cijfers gepresenteerd worden. Ook registreren de gemeenten niet hoeveel diploma's er worden uitgegeven door de zwemverenigingen.

NPZ/ NRZ registreert hoeveel diploma's jaarlijks verkocht worden aan verenigingen (KNZB en verenigingen overig) en hoeveel door zwembaden zelf. Uit onderstaande tabel kan opgemaakt worden dat zwemverenigingen slechts een bescheiden aandeel hebben in het elementaire zwemmen. Meer dan 90% van de diploma's wordt verkocht aan zwembaden en zwemscholen. Diploma's die verkocht worden ten behoeve van het schoolzwemmen zijn uit de cijfers van NPZ niet halen, aangezien slechts enkele (speciaal onderwijs) scholen zelf diploma's bestellen. Diploma's die uitgegeven worden bij het schoolzwemmen worden meestal aangeschaft door de zwembaden en in enkele plaatsen door de gemeenten.

Tabel 4.4 Aandeel verenigingen in totaal verkochte zwemdiploma's

Instantie	2007 absolute aantallen				2007 % van het totaal			
	A	B	C	Totaal	A	B	C	Totaal
Zwembaden/ zwemscholen*	188.070	167.755	82.079	437.904	93,7	93,5	90,9	93,1
Vereniging KNZB	8.023	7.465	5.636	21.124	4,0	4,2	6,2	4,5
Vereniging NCS	2.227	1.939	1.684	5.850	1,1	1,1	1,9	1,2
Vereniging reddingsbrigade	150	150	100	400	0,1	0,1	0,1	0,1
Vereniging onbekend	2.297	2.046	802	5.145	1,1	1,1	0,9	1,1
Totaal	200.767	179.355	90.301	470.423	100	100	100	100

Bron: NPZ/NRZ

* inclusief gemeenten + divers

Uit gegevens van 2003 tot en met 2007 (zie bijlage 2 voor volledige tabellen) blijkt het percentage diploma's (totaal ABC) dat verkocht wordt aan zwemverenigingen rond de 7% ligt. Voor KNZB verenigingen ligt dit rond de 4%. Zwemverenigingen hebben een groter aandeel in de verkoop van B-diploma's (gemiddeld 7 %) en C-diploma's (gemiddeld 9%) dan in de verkoop van A-diploma's (gemiddeld 6,4%). Bij de zwemvaardigheidsdiploma's (1t/m 3) zal dit nog sterker het geval zijn, hierover zijn echter geen gegevens opgevraagd.

5. Aantal jaarlijkse verdrinkingsgevallen

In dit hoofdstuk wordt geïnventariseerd wat er bekend is op het gebied van verdrinking in Nederland. Een tweetal instanties houden zich bezig met de registratie van verdrinkingsgevallen.

1. CBS, statistiek doodsoorzaken

Vraag + resultaten

In de statistiek doodsoorzaken registreert CBS het aantal overledenen naar doodsoorzaak, waarvan verdrinking er één is. De cijfers die het CBS presenteert hebben betrekking op personen die zijn ingeschreven in de Gemeentelijke Basisadministratie van Nederland en die in Nederland zijn overleden door verdrinking. De cijfers zijn gebaseerd op informatie uit de doodsoorzakenverklaringen. Verdrinking kan onder andere plaatsvinden door zelfdoding, verkeersongevallen, zogeheten accidentele verdrinking en moord. In bijlage 3 zijn de cijfers gepresenteerd naar privé ongeval met als oorzaak verdrinking (accidentele verdrinking) onderverdeeld naar specifieke oorzaak over de jaren 1996-2006. Hieronder worden de totaal aantallen van accidentele verdrinkingen gepresenteerd.

Tabel 5.1 Dodelijke accidentele verdrinkingen

1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
71	94	83	91	107	85	115	87	96	93	88	

Bron CBS StatLine 2008

Ook Consument en Veiligheid registreert ongevals- en doodsoorzaakcijfers vanuit haar doelstelling de veiligheid te verhogen. Voor cijfers over dodelijke accidentele verdrinkingen maakt Consument en Veiligheid gebruik van de doodsoorzaken statistiek van het CBS. Deze gegevens heeft Consument en Veiligheid (gemiddelde cijfers in gemiddelde cijfers voor 2002-2006) voor ons geanalyseerd, naar leeftijd en geslacht.

Tabel 5.2 Dodelijke verdrinkingen door privé- en sportongevallen, naar leeftijd en geslacht

	Man		Vrouw		Totaal	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
0-9 jaar	13	18	6	29	19	20
10-19 jaar	5	6	0	2	5	5
20 jaar en ouder	55	76	14	69	69	74
totaal	72	100	21	100	93	100
%		78		22		100

Bron: Statistiek niet natuurlijke dood 2002-2006, CBS

Opvallend is dat onder mannen en jongens meer dodelijke verdrinkingsgevallen worden geregistreerd. Op latere leeftijd wordt een relatie gelegd met alcohol gebruik, maar de cijfers van de 0-9 jarigen zijn hierdoor niet te verklaren.

Wanneer we kijken naar trend gegevens (Dekker en van Beeck, 2006) zien we dat de voor leeftijd en geslacht gecorrigeerde sterfte als gevolg van accidentele verdrinking sterk is gedaald tussen 1987 en 1996, waarna een lichte stijging lijkt op te treden. De stijging van de verdrinkingsongevallen na 1996 lijkt voor het grootste gedeelte te verklaren zijn door de stijging binnen de leeftijdsgroep 35+. De stijging voor deze leeftijdsgroep is mede te verklaren door veranderingen in de etnische samenstelling van de bevolking. Het relatieve risico op sterfte door verdrinking van allochtonen t.o.v. autochtonen bedraagt 2,5 (Stirbu in Dekker en Beeck, 2006). Het toekomst scenario is dat in de toekomst ongunstige ontwikkelingen optreden op het gebied van verdrinking, door de verdere toename van het aandeel allochtonen aan de bevolking (Dekker en Beeck, 2006). Onderzoek van Stirbu (2006) wijst uit dat het aantal sterfgevallen door verdrinking jaarlijks 10% minder zou zijn als er geen etnische verschillen zouden zijn.

Beschikbaarheid van gegevens + toekomstig onderzoek

Bovenstaande gegevens zijn op te vragen via StatLine: doodsoorzaken statistiek niet natuurlijke dood naar diverse kenmerken. Indelingen zijn te maken naar geslacht en leeftijd (leeftijdscategorie per 5 jaar), en naar specifieke oorzaak (bijvoorbeeld dood door verdrinking na val in zwembad, bij baden in zwembad, na val in buitenwater en bij baden in buitenwater) Wat door CBS niet wordt geregistreerd is of de verdrinking in verband staat met het niet-zwemvaardig zijn. Er wordt geen verdeling gemaakt naar andere kenmerken zoals etniciteit, stedelijkheid, provincie en dergelijke. Cijfers van voor 1996 staan niet op StatLine. In mei 2008 komen de gegevens over 2007 beschikbaar.

2. Consument en Veiligheid.

Vraag + resultaten

Consument en Veiligheid werkt aan het verbeteren van de veiligheid. In het bijzonder aan het voorkomen van ongelukken thuis, in de woonomgeving en op het werk. Ze ondersteunt VWS, SZW en de EU in het veiliger maken van de omgeving en verspreid kennis over het ontstaan en preventie van ongevallen. Verdrinking is hier één van. Eén van de campagnes die Consument en Veiligheid voert is de kinderveiligheids campagne. In 2002 en 2003 was verdrinking hiervan het onderwerp. Consument en Veiligheid registreert jaarlijkse verdrinkingsgevallen op basis van andere bronnen:

- Doodsoorzaken statistiek van CBS (niet natuurlijke dood > verdrinkingen na privé of sport ongeval), zie punt 1.
- Letsel Informatie Systeem van Consument en Veiligheid. Dit is de registratie van ongevallen naar oorzaak op een Spoedeisende Hulp afdeling van een representatieve steekproef van ziekenhuizen in Nederland (alle SEH behandelingen als gevolg van privé of sportongeval in het zwembad). Deze cijfers worden hier niet gepresenteerd, omdat het gaat om behandelingen na alle mogelijke ongevallen in een zwembad (bijna verdrinking is hieruit niet te destilleren).
- Landelijke Medische registratie van Prismant: registratie van ziekenhuisopnamen naar letsel (ziekenhuisopnamen als gevolg van verdrinking door privé, sport of arbeidsongeval). De gegevens hiervan worden hieronder gepresenteerd.

Tabel 5.3 Ziekenhuis opnamen* na verdrinkingen, naar leeftijd en geslacht

	Man		Vrouw		Totaal	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
0-11 jaar	62	39	41	58	100	44
12-18 jaar	11	7	4	6	15	7
19 jaar en ouder	87	55	26	36	110	49
totaal	160	100	71	100	230	100
%		69		31		100

Bron: Landelijke Medische Registratie 2002-2006, Prismant

* ziekenhuisopnamen na privé-, sport en arbeidsongevallen

Vermeld moet worden dat de gegevens van het CBS en Consument en Veiligheid waarschijnlijk een onderschatting zijn van het daadwerkelijke aantal (bijna) verdrinkingsgevallen. Bijna verdrinkingsgevallen waarna geen opname in het ziekenhuis of behandeling op de eerste hulp nodig is, worden niet geregistreerd.

Beschikbaarheid van gegevens + toekomstig onderzoek

Ongevallencijfers zijn te vinden op de website van Consument en Veiligheid, verdere ongevalleninformatie is op te vragen via Sanne Nijman. Consument en Veiligheid heeft geen gegevens over de verbanden tussen verdrinking en zwemvaardigheid. De ongevallengegevens en doodsoorzaak statistieken geven niet aan of de personen konden zwemmen, wel wordt geregistreerd wat de toedracht van de verdrinkingsgevallen was. In een rapport van 2002 (Hoofwijk e.a.) over bijna verdrinkingsongevallen bij kinderen wordt de relatie tussen verdrinking en zwemvaardigheid wel besproken.

6. Conclusie

Op verzoek van de KNZB heeft het Mulier Instituut onderzoek gedaan naar kengetallen over zwemmen in Nederland. Voor het onderzoek is een literatuurstudie verricht en is navraag gedaan bij partijen die over informatie beschikken. De aandacht ging speciaal uit naar cijfers over:

1. Het aantal zwembaden en de hoeveelheid badwater in verhouding tot het aantal (potentiële) zwemmers;
2. De bijdrage van zwemverenigingen aan de inkomsten en het gebruik van zwembaden;
3. Elementair zwemmen;
4. Het aantal jaarlijkse verdrinkingsgevallen.

Inhoudelijk kan worden geconcludeerd dat:

- Nederland al enige jaren ongeveer 800 openbare zwembaden telt, waarvan gebruik wordt gemaakt door de 4% van de Nederlanders (600.000 mensen) die wekelijks zwemmen.
- Zwemverenigingen 13 miljoen zwembadbezoeken genereren waarmee ze 14% van het zwembadbezoek voor hun rekening nemen. Zwemverenigingen zijn beduidend meer kwijt aan het gebruik van accommodaties dan andere verenigingen.
- Er jaarlijks 200.000 zwemdiploma's A worden uitgegeven. Allochtone kinderen halen minder vaak of op latere leeftijd een diploma. 7% van alle zwemdiploma's wordt door zwemverenigingen uitgegeven, waarvan ongeveer 2/3 door KNZB verenigingen.
- Jaarlijks verdrinken 90 mensen tijdens het zwemmen of recreëren en worden 230 mensen in het ziekenhuis opgenomen vanwege bijna verdrinking.

Onderzoeksmatig is de conclusie dat:

1. De statistieken van het CBS en het AVO van het SCP voor respectievelijk het aanbod van en de vraag naar zwemwater goede basisinformatie bieden die nog niet volledig wordt benut. Ook het NRIT onderzoek uit 2002 biedt aan de aanbodzijde inzichten die nog niet volledig zijn benut. Alle onderzoeken blijven echter beperkt in vraagstelling, zeker vanuit het perspectief van de zwemverenigingen.
2. Over de relatieve bijdrage van zwemverenigingen aan gebruik en omzet van zwembaden is (landelijk) nog weinig bekend. Hetzelfde geldt voor de relatieve bijdrage van zwemverenigingen aan het zwemvaardigheidsonderwijs.
3. Partijen die nu informatie verzamelen over zwemmen en zwembaden in Nederland zijn niet of slecht op de hoogte van de informatiebehoefte bij de KNZB.

Het advies aan de KNZB luidt om:

- Een duidelijke informatiebehoefte op te stellen: over welke onderwerpen dient nadere informatie te worden ingewonnen;
- Bestaande bronnen beter voor deze informatiebehoefte te benutten, bijvoorbeeld door aanvullende analyses te (laten) doen;
- Waar de bestaande bronnen niet voorzien in de informatiebehoefte, een strategie te ontwikkelen om nieuwe informatie te verzamelen, zoals door nieuw onderzoek uit te zetten of vragen te laten meelopen in bestaand onderzoek (zoals de 'Sportersmonitor');
- In deze meer aansluiting te zoeken bij informatieverzamelende organisaties zoals CBS, SCP en Mulier Instituut en 'stakeholders' als VSG, NPZ en RECRON.

Literatuur

Breedveld, K. & Tiessen-Raaphorst, A. (2006) *Rapportage sport 2006*, Sociaal Cultureel Planbureau, Den Haag, pp 154-155, pp 254-257

Breedveld, K. e.a. (2003) *Rapportage sport 2003*, Sociaal Cultureel Planbureau, Den Haag

Brenner, R.A., Saluja G., Smith G.S. (2003) Swimming lessons, swimming ability and the risk of drowning. *Injury Control and Safety Promotion* 2003; 10(4): pp 211-215.

Dekker, R & Beeck, E. van (2006) *Toekomstscenario's privé-ongevallen, trends in de algemene bevolking en bij jonge kinderen, 1987-2030*. Consument en veiligheid, Amsterdam pp 34-40

Kalmthout, J. van & Lucassen, J. (2007) *Verenigingsmonitor 2006*. Mulier Instituut, Den Bosch.

Kalmthout, J. van & Lucassen, J. (2006) *Verenigingsmonitor 2005*. Mulier Instituut, Den Bosch.

NRIT (2002) *Zwembaden in Nederland 2002 en verder...* Notitie in opdracht van ministerie van VWS onder coördinatie van LC. Nederlands Research Instituut voor Recreatie en Toerisme, Breda

Flikweert Leisure Consultants, 2000. *Nationaal Zwembad Onderzoek 2000*. FLC, Breda.

Hoofwijk, M. , Dijk B., Hemmes, B & Ridder, M. (2002) *(Bijna) verdrinkingsongevallen bij kinderen; ongevalsgegevens, oorzaken en determinanten*. Consument en veiligheid, Amsterdam.

Stirbu, I, Kunst, E. Bos V & Beeck, E, van (2006) Injury mortality among ethnic minority groups in the Netherlands in *Journal Epidemioil. Community Health* 60: pp 249-255

Geraadpleegde websites:

<http://statline.cbs.nl/StatWeb/default.aspx>

www.consumentenveiligheid.nl

www.verenigingsportengemeenten.nl

Bijlage 1: Zwemmers in Nederland (AVO 2003)

	Verdeling (%)	Verdeling (aantalx1000)	% van de bevolking					absolute aantallen				
			Afgelopen 12 maanden gezwommen	Zwemt minimaal 12 weken per jaar	Zwemt minimaal 40 weken per jaar	Lid zwemclub	Traint of doet wedstrijden	Afgelopen 12 maanden gezwommen	Zwemt minimaal 12 weken per jaar	Zwemt minimaal 40 weken per jaar	Lid zwemclub	Traint of doet wedstrijden
2003	100	15.169	31,7	11,2	4,0	3,5	2,4	4.815	1.693	602	532	359
Geslacht												
Man	50	7.535	28,0	9,0	3,1	3,1	2,3	2.107	679	232	231	174
Vrouw	50	7.634	35,5	13,3	4,9	3,9	2,4	2.709	1.014	370	301	185
Leeftijd												0
6-11 jaar	8	1.236	61,1	35,2	13,6	16,5	12,3	755	436	169	204	152
12-17	8	1.228	47,8	14,5	4,2	7,5	5,9	587	179	52	92	72
18-24	9	1.378	39,3	7,9	2,1	1,8	1,1	541	109	28	25	16
25-34	16	2.407	34,0	9,0	2,6	2,0	1,3	818	216	63	48	32
35-44	17	2.642	36,5	9,9	3,5	2,1	1,4	966	261	92	56	38
45-59	23	3.414	23,3	9,0	3,1	1,8	1,1	796	306	107	62	38
60-plus	19	2.863	12,3	6,5	3,2	1,6	0,4	353	186	92	46	12
Etniciteit												
Nederlands	90	13.669	32,8	11,6	4,1	3,6	2,4	4.482	1.581	557	488	329
Turks of Marokkaans	2	260	20,3	10,2	5,3	4,4	2,7	53	27	14	11	7
Surinaams of Antilliaans	2	303	14,2	2,9	2,6	2,4	0,7	43	9	8	7	2
Indisch of Moluks	2	231	14,9	2,1	1,0	0,5	0,5	34	5	2	1	1
Overige	5	707	28,7	10,0	3,0	3,4	2,8	203	71	21	24	20
Onderwijsniveau												
Lager onderwijs (VGLO)	14	2.166	10,5	4,6	2,4	1,4	0,5	227	101	52	31	11
Lager Beroeps Onderwijs	20	3.022	19,1	7,4	2,7	1,4	0,8	576	223	82	42	25
MAVO	12	1.754	26,3	9,3	3,7	1,9	0,8	462	163	65	33	15
HAVO en MBO	29	4.458	31,3	9,7	3,3	2,2	1,4	1.395	433	148	99	63
HBO, Universiteit	25	3.769	34,8	10,5	3,5	2,1	1,3	1.310	394	132	78	48

	Verdeling (%)	Verdeling (aantalx1000)	% van de bevolking					absolute aantallen				
			Afgelopen 12 maanden gezwommen	Zwemt minimaal 12 weken per jaar	Zwemt minimaal 40 weken per jaar	Lid zwemclub	Traint of doet wedstrijden	Afgelopen 12 maanden gezwommen	Zwemt minimaal 12 weken per jaar	Zwemt minimaal 40 weken per jaar	Lid zwemclub	Traint of doet wedstrijden
2003	100	15.169	31,7	11,2	4,0	3,5	2,4	4.815	1.693	602	532	359
Stedelijkheidsmaat												
Zeer sterk stedelijk	18	2.678	27,9	9,9	4,2	3,1	2,4	747	264	112	84	64
Sterk stedelijk	27	4.024	32,6	10,4	3,6	4,1	2,3	1.311	418	144	167	93
Matig stedelijk	21	3.133	33,2	12,1	4,6	3,5	2,3	1.042	378	145	111	73
Weinig stedelijk	21	3.256	32,5	12,4	4,1	3,3	2,5	1.060	403	134	108	83
Niet stedelijk	14	2.078	31,6	11,1	3,2	3,0	2,3	656	230	67	62	47
Provincie												
Groningen	3	522	30,8	10,8	3,8	1,7	1,2	161	56	20	9	6
Friesland	4	601	30,7	9,4	3,3	3,4	1,8	185	57	20	21	11
Drente	3	456	31,0	11,9	2,5	3,0	2,2	141	54	12	14	10
Overijssel	7	1.024	32,1	12,4	4,3	3,5	2,6	329	127	44	35	27
Flevoland	2	319	28,5	10,6	2,4	1,4	1,2	91	34	8	5	4
Gelderland	12	1.847	34,3	12,5	4,2	3,1	2,1	633	231	78	57	39
Utrecht	7	1.068	38,1	11,6	2,9	2,1	1,9	407	124	31	22	20
Noord-Holland	16	2.431	31,0	11,5	4,8	4,0	3,1	753	280	117	98	75
Zuid-Holland	21	3.216	30,4	9,7	3,6	3,9	2,4	979	313	114	127	77
Zeeland	2	357	25,6	12,5	4,0	2,9	2,4	91	45	14	10	9
Noord-Brabant	15	2.257	32,3	11,5	4,3	4,2	2,6	730	260	97	94	59
Limburg	7	1.070	29,4	10,5	4,4	3,8	2,1	315	112	47	41	22

Bron: SCP Aanvullend Voorzienen Onderzoek 2003, bevolking 6 jaar en ouder

Bijlage 2: Aantal verkochte zwemdiploma's NPZ/NRZ

2003

Instantie	absolute aantallen				% van totaal			
	A	B	C	totaal	A	B	C	totaal
Zwembad onoverdekt	5.585	5.770	3.240	14.595	2,8	3,4	3,5	3,1
Zwembad overdekt	132.787	112.879	61.615	307.281	66,0	66,2	67,2	66,3
Zwembad combi	6.176	5.003	3.028	14.207	3,1	2,9	3,3	3,1
School	545	450	350	1.345	0,3	0,3	0,4	0,3
Zwemschool	34.718	28.312	11.835	74.865	17,3	16,6	12,9	16,2
Vereniging KNZB	8.036	7.096	5.839	20.971	4,0	4,2	6,4	4,5
Vereniging NCS	2.114	1.700	1.550	5.364	1,1	1,0	1,7	1,2
Vereniging reddingsbrigade	150	150	50	350	0,1	0,1	0,1	0,1
Vereniging onbekend	3.299	3.018	2.324	8.641	1,6	1,8	2,5	1,9
Diversen	1.021	890	587	2.498	0,5	0,5	0,6	0,5
Gemeenten	6.638	5.334	1.257	13.229	3,3	3,1	1,4	2,9
Totaal	201.069	170.602	91.675	463.346	100,0	100,0	100,0	100,0

Aandeel verenigingen (totaal) 6,8 7,0 10,6 7,7
noot: verkochte diploma's aan het buitenland (n3370) niet meegenomen.

2004

Instantie	absolute aantallen				% van totaal			
	A	B	C	totaal	A	B	C	totaal
Zwembad onoverdekt	12.804	11.672	7.828	32.304	6,3	6,8	8,8	7,0
Zwembad overdekt	127.739	107.744	54.293	289.776	62,7	62,8	60,8	62,4
Zwembad combi	7.297	6.271	4.116	17.684	3,6	3,7	4,6	3,8
School	191	200	550	941	0,1	0,1	0,6	0,2
Zwemschool	38.049	30.576	13.295	81.920	18,7	17,8	14,9	17,6
Vereniging KNZB	7.515	6.679	4.488	18.682	3,7	3,9	5,0	4,0
Vereniging NCS	2.070	1.880	1.442	5.392	1,0	1,1	1,6	1,2
Vereniging reddingsbrigade	100	50	50	200	0,0	0,0	0,1	0,0
Vereniging onbekend	2.903	2.251	1.158	6.312	1,4	1,3	1,3	1,4
Diversen	1.315	1.141	1.012	3.468	0,6	0,7	1,1	0,7
Gemeenten	3.831	3.040	1.066	7.937	1,9	1,8	1,2	1,7
Totaal	203.814	171.504	89.298	464.616	100,0	100,0	100,0	100,0

Aandeel verenigingen (totaal) 6,2 6,3 8,0 6,6
noot: verkochte diploma's aan het buitenland (n3466) niet meegenomen.

2005

Instantie	absolute aantallen				% van totaal			
	A	B	C	totaal	A	B	C	totaal
Zwembad onoverdekt	5.973	5.537	3.127	14.637	3,0	3,2	3,7	3,2
Zwembad overdekt	130.889	116.474	55.982	303.345	65,6	66,8	65,7	66,1
Zwembad combi	6.002	5.431	2.476	13.909	3,0	3,1	2,9	3,0
School	270	310	321	901	0,1	0,2	0,4	0,2
Zwemschool	37.656	30.876	13.300	81.832	18,9	17,7	15,6	17,8
Vereniging Knzb	6.944	7.033	4.783	18.760	3,5	4,0	5,6	4,1
Vereniging NCS	2.182	2.273	1.300	5.755	1,1	1,3	1,5	1,3
Vereniging reddingsbrigade	50	50	-	100	0,0	0,0	-	0,0
Vereniging onbekend	3.586	2.791	1.911	8.288	1,8	1,6	2,2	1,8
Diversen	1.142	677	765	2.584	0,6	0,4	0,9	0,6
Gemeenten	4.929	2.871	1.237	9.037	2,5	1,6	1,5	2,0
Totaal	199.623	174.323	85.202	459.148	100,0	100,0	100,0	100,0

Aandeel verenigingen (totaal) 6,4 7,0 9,4 7,2

noot: verkochte diploma's aan het buitenland (n3048) niet meegenomen.

2006

Instantie	absolute aantallen				% van totaal			
	A	B	C	totaal	A	B	C	totaal
Zwembad onoverdekt	5.089	4.300	2.477	11.866	2,5	2,6	3,0	2,6
Zwembad overdekt	134.733	112.241	56.205	303.179	66,4	66,7	67,1	66,6
Zwembad combi	6.785	5.678	3.150	15.613	3,3	3,4	3,8	3,4
School	425	425	700	1.550	0,2	0,3	0,8	0,3
Zwemschool	41.604	33.426	13.722	88.752	20,5	19,9	16,4	19,5
Vereniging KNZB	6.651	6.278	4.184	17.113	3,3	3,7	5,0	3,8
Vereniging NCS	1.988	1.681	1.250	4.919	1,0	1,0	1,5	1,1
Vereniging reddingsbrigade	138	200	50	388	0,1	0,1	0,1	0,1
Vereniging onbekend	3.606	2.320	1.180	7.106	1,8	1,4	1,4	1,6
Diversen	1.367	1.000	800	3.167	0,7	0,6	1,0	0,7
Gemeenten	500	791	50	1.341	0,2	0,5	0,1	0,3
Totaal	202.886	168.340	83.768	454.994	100,0	100,0	100,0	100,0

Aandeel verenigingen (totaal) 6,1 6,2 8,0 6,6

noot: verkochte diploma's aan het buitenland (n2597) niet meegenomen.

2007

Instantie	absolute aantallen				% van totaal			
	A	B	C	totaal	A	B	C	totaal
Zwembad onoverdekt	4.639	4.944	2.453	12.036	2,3	2,8	2,7	2,6
Zwembad overdekt	129.305	116.940	58.117	304.362	64,4	65,2	64,4	64,7
Zwembad combi	4.301	4.349	1.668	10.318	2,1	2,4	1,8	2,2
School	346	360	1.098	1.804	0,2	0,2	1,2	0,4
Zwemschool	42.738	35.802	14.093	92.633	21,3	20,0	15,6	19,7
Vereniging KNZB	8.023	7.465	5.636	21.124	4,0	4,2	6,2	4,5
Vereniging NCS	2.227	1.939	1.684	5.850	1,1	1,1	1,9	1,2
Vereniging reddingsbrigade	150	150	100	400	0,1	0,1	0,1	0,1
Vereniging onbekend	2.297	2.046	802	5.145	1,1	1,1	0,9	1,1
Diversen	1.722	1.860	1.650	5.232	0,9	1,0	1,8	1,1
Gemeenten	5.019	3.500	3.000	11.519	2,5	2,0	3,3	2,4
Totaal	200.767	179.355	90.301	470.423	100,0	100,0	100,0	100,0

Aandeel verenigingen (totaal)

6,3

6,5

9,1

6,9

noot: diploma's verkocht aan het buitenland (n2426) en onbekend (waarschijnlijk promotie, n350) zijn niet meegenomen in de tabel.

Bijlage 3: Overledenen naar doodsoorzaak (accidentele verdrinking)

61

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Onderwerpen												
Verdrinking in badkuip tijdens baden	3	2	2	2	1	-	7	5	5	8	5	
Verdrinking na val in badkuip	-	1	1	-	1	-	-	-	-	1	-	
Verdrinking tijdens baden in zwembad	8	4	3	4	3	2	3	-	2	3	3	
Verdrinking na val in zwembad	-	-	-	1	1	-	1	-	1	1	2	
Verdrinking tijdens baden in buitenwater.	5	5	9	11	2	4	3	6	7	5	5	
Verdrinking na val in buitenwater	6	16	5	12	2	3	17	10	19	16	26	
Overig gespecificeerde verdrinking en onderdempeling	3	1	-	1	1	-	3	-	5	-	1	
Niet gespecificeerde verdrinking en onderdempeling	46	65	63	60	97	76	81	66	57	59	46	
Totaal	71	94	83	91	107	85	115	87	96	93	88	

Bron: CBS StatLine: doodsoorzaken statistiek, absolute aantallen

